

vid-19

SUNDHEDSSTYRELSEN

corona | covid-19

Forebyg smitte

Ny coronavirus spredt sig typisk på steder med mange mennesker bl.a. via håndtryk og små dråber fra hoste og nys. Beskyt dig selv og andre med disse gode råd.

Vask dine hænder tit eller brug håndsprit

Host eller nys i dit ærme

Undgå håndtryk, kildrys og fram – begræns den fysiske kontakt

Vær opmærksom på rengøring

Hold afstand og bed andre om at tage hensyn

sst.dk/corona

SUNDHEDSSTYRELSEN

corona | covid-19

Schützen Sie sich und andere

COVID-19 verbreitet sich in der Regel an Orten mit vielen Menschen, einschließlich durch Händedruck und Tröpfchenübertragung durch Husten und Niesen. Schützen Sie sich und andere mit diesen tollen Tipps

Waschen Sie Ihre Hände häufig oder verwenden Sie ein alkoholfreies Händedesinfektionsmittel

Husten oder niesen Sie in Ihre Ärmel – nicht in Ihre Hände

Vermeiden Sie Händeschütteln, Wangenküsse und Umarmungen – beschränken Sie den physischen Kontakt

Achten Sie auf Sauberkeit

Halten Sie Abstand und bitten Sie andere, Rücksicht zu nehmen

sst.dk/corona

Overalt på museerne - her Møntergården - blev der hængt plakater op for at forebygge smitte mod Covid-19. Foto: Bjørn Koch Klausen.

Årsberetning 2020

2020 blev året, hvor aflysning af aktiviteter, foredrag, events og arrangementer indtraf på stribe. Museets arbejde med planlægning af aktiviteter for det følgende år sker altid hen over efterår og vinter, og fra marts stod vi klar til at afvikle de første spændende events. Men, som alle ved, blev verden og Danmark ramt af Covid-19, og regeringen med støttepartier lukkede landet ned den 11. marts. Nedlukningen blev startskuddet til et år, hvor museer og øvrige kulturinstitutioner blev nedlukket to gange – først som nævnt den 11. marts og igen den 9. december – og hvor vi i de øvrige måneder måtte agere i en strøm af retningslinjer og forsamlingsforbud, der jævnligt måtte opdateres for at sikre et trygt og coronafrit besøg på museerne.

Ovenstående har selvfølgelig påvirket mu-

seets besøgstal, og vi kunne ved årets udgang konstatere, at vi manglede knap 200.000 gæster sammenlignet med året før. Til gengæld oplevede vi en markant stigning i salg af årskort, hvor vi efter en succesfuld forårskampagne kunne konstatere, at der er meget stor interesse for at være årskortholder og dermed være en del af universet omkring museet med adgang til særlige fordele, mens man samtidig støtter museets arbejde for at sikre og formidle kulturarven.

Samtidig igangsatte vi en støttekampagne, hvor man kunne støtte Odense Bys Museer med et selvvalgt beløb, og vi er meget begejstrede – og taknemmelige – for hver en krone og for hver en person, der valgte at støtte museet i et svært coronaår. På trods af coronaudfordringer kan vi alligevel bringe en mængde highlights fra

året, der gik, og de følgende afsnit viser, at alle museer og fagområder havde et travlt og udbytterigt 2020.

DEN FYSKE LANDSBY

I Den Fynske Landsby gik første del af året på vanlig vintervis med forberedelser og drift. I februar inviterede vi til informationsdag for dem, der havde lyst til at blive frivillig i Levende Historie – og hele 20 personer meldte sig under fanerne. Vi nåede også at få tækket den lange præstegårdsstaldlænge, der stod og strålede af nye strå, da kalenderen fortalte, at vi burde åbne. Men åbningen blev som bekendt udskudt, og april og maj gik i stedet med at formidle Den Fynske Landsby digitalt. Vi lavede en række korte film, der fortalte nogle af Landsbyens historier, og vi optrådte hyppigt i pressen med forskellige nyheder. Des-

Med Useum-app'en kan man gå på rundvisning i Den Fynske Landsby på egen hånd.
Foto: Odense Bys Museer.

uden udarbejdede vi et par digitale guides på museumsapp'en Useum, så vi kunne tilbyde vores gæster en form for rundvisning på egen hånd.

En 'stille' genåbning

Da Den Fynske Landsby endelig måtte åbne den 27. maj, måtte vores planlagte program med levendegørelse og aktiviteter i første omgang vige pladsen for en mere 'stille' genåbning af museet – vi ville ikke gennemføre aktiviteter for ikke at samle for mange mennesker på samme sted. For

at mindske smitterisikoen lukkede vi de mindste huse af og etablerede ensretning igennem de større gårde. Museets formidlere fra Levende Historie havde – ligesom vores gæster – savnet at komme i Landsbyen, og de stillede beredvilligt op i deres historiske dragter, og med strikketøj eller snittekniiv i hånden mødte de vores gæster til en snak om, hvad man kunne opleve i Landsbyen, om hvad vi gjorde for at mindske smitterisikoen – og om alt muligt andet mellem himmel og jord.

Aktiviteter i Den Fynske Landsby måtte i 2020 afvikles på lidt anden vis end normalt for at skabe tryghed for både gæster og formidlere.
Foto: Odense Bys Museer.

Sommer i Landsbyen

Efterhånden som sommeren nærmede sig, kom et besøg i Landsbyen mere og mere til at ligne sig selv. Aktiviteterne blev genoptaget – men med naturlig afstand mellem formidlere og gæster og mellem gæsterne indbyrdes. Sommerteatret *H.C. Hvem? – en slingretur gennem Den Fynske Landsby* trak fulde huse i hele juli og august, og vi fik startet vores nye tiltag med at holde aftenåbent. Alle onsdage i juli måned var Den

Genopsætningen af "H.C. Hvem?" var en stor succes, der blev set af mange gæster i løbet af juli og august.
Foto: Ard Jongsma.

Fynske Landsby åben til kl. 20 for at give mulighed for at opleve en stille sommeraften i de smukke omgivelser. På trods af et noget blandet julivejr blev det taget godt imod, og vi glæder os til fortsat at kunne tilbyde aftenstemning de kommende somre.

En særlig pulje til sommeraktiviteter, som Odense Kommune etablerede, gjorde det muligt at gennemføre historisk sommer-

skole og at tilbyde deltagelse i en workshop om historiske lege i to af sommerferieugerne. De to tiltag var en succes blandt de mange børn, der besøgte Landsbyen i sommerferien.

I august kunne vi indvie vores nyindsatte vandmølle fra Davinde. I foråret fik den et helt nyt vandhjul, og maskineriet inde i møllen blev restaureret, så den nu igen kan

male korn til mel. Vi glæder os til, at den i 2021 skal bemandedes af nogle af de mange nye frivillige, der kom til museet i foråret. Et andet istandsættelsesprojekt blev der også arbejdet på i 2020 – nemlig nyindretningen af stuehuset på Tommerup Præstegård. Der blev malet og tapetseret og ferniseret gulve, så indretningen i 2021 vil afspejle et velhavende præstehjem på landet i tiden omkring 1900.

Drama på programmet

I september kunne vi endelig indbyde til premiere på et formidlingsprojekt, som skulle have været flyvefærdigt i april, nemlig *Skæbner – en teateroplevelse i Den Fynske Landsby*. Den 5. september kunne de første gæster langt om længe opleve de syv korte teaterepisoder, der blev opført rundt om i Landsbyen. Episoderne, der er dramatiseringer af hverdagslivet i 1800-tallet, blev taget godt imod af de mange gæster, der nåede at opleve dem i september og oktober. Vi arbejder heldigvis videre med projektet i 2021.

Også bag kulissen var der drama i september måned. Landsbyen lagde nemlig rammer til en del af optagelserne til spillefilmen *Høst*, der får premiere i oktober 2021.

Efterårets arbejde

Sæsonen i Den Fynske Landsby sluttede af med en velbesøgt efterårsferie i dejligt vejr, hvor vi gennemførte de fleste af vores traditionelle aktiviteter, dog i lidt andre rammer

Knap 100 børn oplevede i løbet af sommeren en skoledag, som den var i 1800-tallet. Sommerskolen var muliggjort af Odense Kommune. Foto: Odense Bys Museer.

Vi benyttede indvielsen af den nyistandsatte Davinde Vandmølle til at fremvise en række smukke historiske dragter, som er blevet produceret med støtte fra Albanifonden. Her viser kokkepiger, bønder og møllere deres dragter frem. Foto: Odense Bys Museer.

Teateroplevelsen "Skæbner" nåede at løbe af stablen ni gange og havde gennemsnitligt knap 30 tilskuere til hver episode. Foto: Odense Bys Museer.

end vanligt, da vi pga. Covid-19 stadig skulle passe godt på os selv og vores gæster.

Da vi lukkede ned efter efterårsferien, rykkede store maskiner ind på museet for at fælde nogle af Landsbyens store gamle træer. Det skete, fordi en række af træerne var blevet gamle og svage og dermed var i fare for at vælte ved næste storm. I de kommende år vil vi plante nye træer, så vi fortsat har en flot, grøn Landsby.

*Inden vinteren rigtig tog fat, fik vi fældet en række store gamle træer, der ikke var sikre mere.
Foto: Odense Bys Museer.*

Museumslaboratoriet i loungen på Møntergården, hvor historikerne Sissel Bjerrum Fossat og Camilla Pryds Schjerning arbejder med foto og kilder – klar til at snakke med museumsgæsterne . Foto: Dyveke Skov Larsen.

MØNTERGÅRDEN

På Møntergården indledte vi det nye år med en test af noget helt nyt. I museets lounge-område blev et midlertidigt museumslaboratorium sat op, hvor man som besøgende kunne følge tæt med i noget af det arbejde, der ellers foregår bag kulisserne på museet, og få en snak med museets historikere og arkæologer, der i den anledning havde flyttet deres arbejde 'ud i lyset'. Første sag på arbejdsbordet var en række urner fra jernalderen, som blev udgravet fire dage om ugen i en hel måned, mens gæsterne kunne følge med på tæt hold og se, om der dukkede rester af knogler eller smykker frem. Urnerne var fra Bellinge, hvor arkæologerne under en udgravning i foråret 2019 havde fundet rester af 100 grave.

Næste sag var museets historiske fotografier og dokumenter, som de besøgende kunne hjælpe museets historikere med at undersøge og stedfæste.

Sommer på Møntergården

Til sommerferien kunne Møntergården atter slå dørene op, og alle måtte inden åbningen i sving med at spritte af, gøre rent og hænge skilte op. Stor var glæden, da vi kunne hænge et banner op med ordene 'Velkommen tilbage til historien', og herefter bød sommerferien på en række familie- og børnearrangementer både på museet og ude i byrummet (se mere under Børn og Unge). Ud over diverse små pop up-arrangementer kunne vi traditionen tro også

Med et stort banner bød vi med stor glæde alle 'Velkommen tilbage til historien'.

Foto: Dyveke Skov Larsen.

byde på gammeldags dukketeater i det hyggelige udendørs gårdrum ved Dukkemagerens Værksted.

Ny hjemmeside og digital byvandring

Digitalt skete der også en del for Møntergården i 2020. Under nedlukningen kom

der godt gang i Facebooksiden, hvor inspektørerne lavede hjemmevideoer, og vi lagde forslag ud til historieaktiviteter derhjemme og ture ud i kulturlandskabet. Til sommerferien kunne vi også tilbyde den digitale byvandring *Den tidlige by* og familiemysteriet *Mordet på Knud den Hellige* på app'en Useeum, der nu begge er permanente tilbud fra museet.

Derudover lukkede vi i starten af året op for en helt ny, selvstændig hjemmeside – www.montergarden.dk – der med flotte billeder giver et samlet indtryk af Møntergårdskarréen og de udstillinger, man kan besøge, og som giver en oversigt over de normalt mange arrangementer, vi tilbyder hen over året.

Den nye hjemmeside skal være med til at brande og understøtte Møntergården som

Nærbillede af bymodellen, der viser byen omkring 1593.
Foto: Mette Stauersbøl Mogensen.

byens kulturhistoriske museum og samle de kulturhistoriske aktiviteter, der foregår på selve museet og rundt omkring i byrummet. Blandt andet har det lille selvstændige besøgssted Thriges Kraftcentral, som i sig selv er et lille stykke byhistorie, således også fået en plads på hjemmesiden og er nu en del af Møntergårdens udvidede formlingsområde.

Bymodeller i bronze

Som et centrum for byens kulturhistorie fik Møntergården i juni opstillet to små bronzemodeller, der viser Odense på to specifikke tidspunkter af byens tidligste historie: I år 988, hvor byen nærmest var en vikingelandsby, men med kongeborgen Non-

nebakken og Albani Trækirke, og i 1593, hvor den var blevet Danmarks næststørste by. Modellerne står lige nu foran museets indgang i Sortebrødrestræde og udgør et vigtigt udgangspunkt for byvandringerne de næste par år – digitale såvel som fysiske – indtil de måske får en anden placering et sted i byen.

Jul på Møntergården

Året på Møntergården sluttede meget anderledes af end normalt, men selvom vi måtte undvære det traditionsrige julemarked, forsøgte vi at holde julestemningen oppe, så godt det lod sig gøre. Gårdrummene blev pyntet med oplyste grantræer, og hundredvis af hvide stjerner blev sat op i

ruderne på alle karréens bygninger. Derudover kunne de yngste deltage i nisseskattejagt, der var julelege i gårdrummet, og ved indgangen til museet stod en kæmpe julesparegris, man kunne putte ægte 'gammeltdags' mønter i munden på. Pengene rullede gennem grisen og ned i en kiste og blev derefter alle givet videre til Dansk Folkehjælp, som hvert år uddeler julehjælp til de mest udsatte børnefamilier i Danmark.

Det lykkedes museets gæster at samle 2.479,75 kr. ind og på den måde være med til at føre en gammel juletradition videre, hvor man giver af sit eget overskud til folk, der har brug for lidt ekstra hjælp i juletiden – og netop i år var der mere brug for hjælpen end ellers.

*En gigantisk julesparegris, juletræer og smukke, hvide stjerner i alle vinduer skabte lidt julestemning på Møntergården.
Fotos: Bjørn Koch Klausen og Dyveke Skov Larsen.*

Selv den mindste blomst stråler under solen.
Foto: Det Danske Kulturinstitut, Beijing.

H.C. ANDERSEN

***Sunshine, Freedom and a Little Flower* – H.C. Andersen og Kengo Kuma i Beijing**

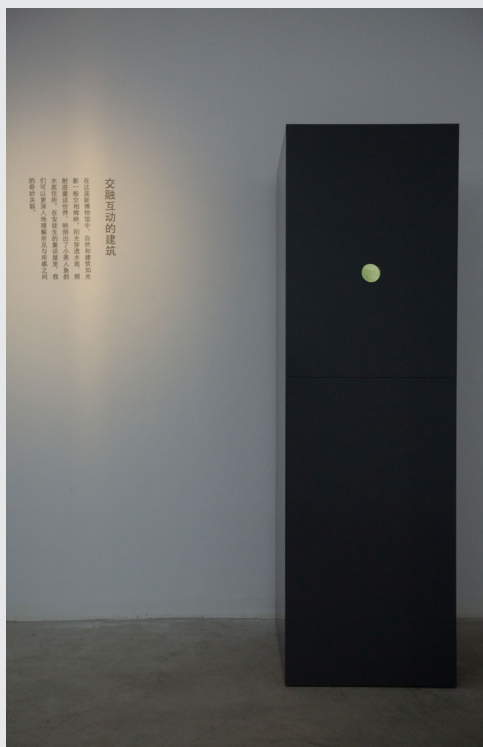
3. november 2020 åbnede Det Danske Kulturinstitut i Beijing udstillingen *Sunshine,*

Freedom and a Little Flower. Udstillingen var tilrettelagt af Odense Bys Museer og var dels en præsentation af Kengo Kumas design af det nye H.C. Andersens Hus, dels af de Andersenske værdier, som har været centrale i visionsarbejdet omkring det nye museum.

Arkitekturudstillinger har det særlige problem, at de næsten altid blot bliver til billeder af en oplevelse fremfor en oplevelse i sig selv. For det, de fortæller om, er jo andetsteds. Dette var også særlig udfordring i forhold til det nye museum, da Kengo Kumas design ikke så meget handler om arki-

tekturen som visuel monumentalitet, men snarere om arkitekturen som en serie af rumligheder, der gør noget ved den besøgende. På samme vis bliver de Andersenske værdier også flade og banale, hvis de ikke iscenesættes som oplevelser fremfor blot som gengivelser.

I stedet for blot at vise billeder fra Odense og byggepladsen skabte vi derfor en serie

Fra det minimalistiske bauhausbyggeri: et kig ind til en anden verden.

Foto: Det Danske Kulturinstitut, Beijing.

af relationer, der i fællesskab kredser om mødet med et andet sted. Konkret iscenesatte vi det som en række store kasser, der med små glughuller lod dig kigge ind i en anden verden, og hver især tilbød sit unikke perspektiv.

Tilgangen blev valgt, fordi det er netop sådan, både Kengo Kumas byggeri og H.C. Andersens eventyrlige univers fungerer: De skaber hele tiden nye møder med og nye perspektiver på den virkelighed, du allerede befinder dig i og tror, du kender. Det velkendte bliver genfortryllet og maner til forundring og en oplevelse af dybden og rigdommen, der er rundt omkring os. På den vis handler både H.C. Andersens eventyrunivers og Kengo Kumas arkitektur om relationer og møder. Det er kunst, der sætter os i forbindelse med noget uden for os selv.

I udstillingen iscenesatte vi således både Andersens værdier og tænkningen i Kengo Kumas arkitektur igennem sådanne relationer. F.eks. blev en fortælling om, hvordan Andersen som barn drømte, at en kinesisk prins ville grave sig igennem til Odense og tage ham med sig ned igennem hullet til den anden side, understøttet af et kig ned i et hul til Odense og den himmel, under hvilken Andersen drømte og fantaserede.

Eller en præsentation af det nye museum i form af en smuk model ledsaget af fire forskellige stemmer placeret nord, syd, øst og vest rundt om modellen, og som på skift

hver giver sit perspektiv på arkitekturen og dermed også opfordrer gæsterne til at bevæge sig rundt om den og betragte den fra forskellige vinkler. Eller et kig ind til en simpel gåseurt, som i al sin simpelhed alligevel overstråler det minimalistiske bauhausbyggeri og udstillingsdesign, der omkredser den. Og ved den: Et lille papirklip gæsterne kan tage med hjem og plante og vande,

Et kig fra Beijing til himmelen over Odense. Her blev H.C. Andersens fantasi vakt.

Foto: Det Danske Kulturinstitut, Beijing.

hvorved en ny blomst vil skyde frem. Selvom udstillingen præsenterede H.C. Andersen på en anderledes måde, end kineserne er vant til at se ham, så forlyder det fra direktøren for Det Danske Kulturinstitut, Eric Messerschmidt, at den blev taget vel imod, og at de var glade for dens arbejde med at skabe nye materielle og konkrete møder frem for abstrakte gengivelser.

Et museum tager form

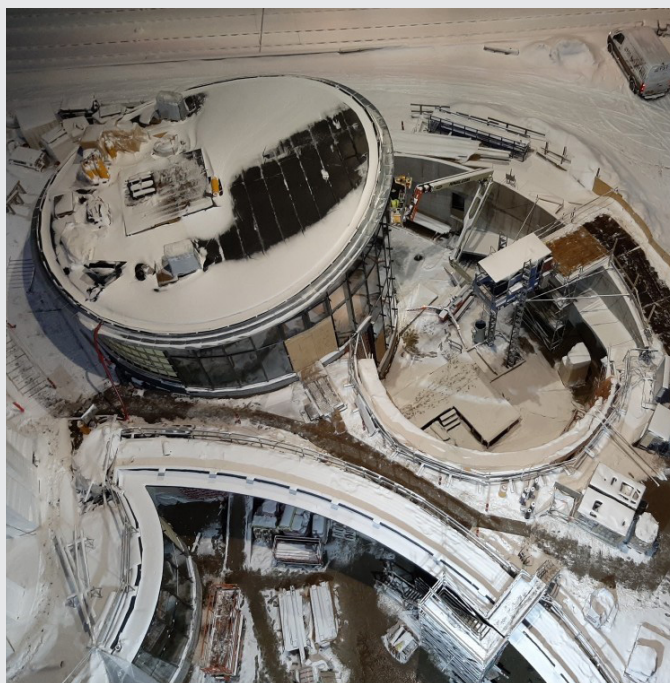
Tilbage i Odense er arbejdet med at opføre det ny H.C. Andersens Hus i fuld gang. Op

imod 100 håndværkere og funktionærer arbejder dagligt på at gøre det nye museum for H.C. Andersen og hans eventyr klar til åbning i sommeren 2021.

2020 blev året, hvor den nye bygnings former for alvor tegnede sig. Fra at være nogle betonkonstruktioner i et stort firkantet hul er alt nu under tag. Nu kan det fornemmes, hvordan hele anlægget med de runde pavilloner og de organiske forme skiller sig ud i forhold til den omgivende tætte bebyggelse. Det bliver kun tydeligere, når alle de-

taljerne med det udvendige bindingsværk på de runde pavilloner bliver monteret, og hele haven bliver beplantet med svungne hække, bag hvilke en hel anden verden åbner sig. Dele af haven er sunket i jorden, og et andet sted kan man gennem vandspejlet i en dam se ned i en eventyrlig underjordisk verden.

De dele af bygningen, der skal rumme udstillingerne, er nu lukkede og med varme på – klar til at arbejdet med opbygning af udstillingen kan begynde.

Museumscaféen set fra oven mellem de to sunkne haver.

Den høje pavillon nærmest det bevarede lyst træ får navnet Ville Vau og kommer til at rumme særlige tilbud til børn. Her er det atelieret med udsigt til lyst træets smukke krone.

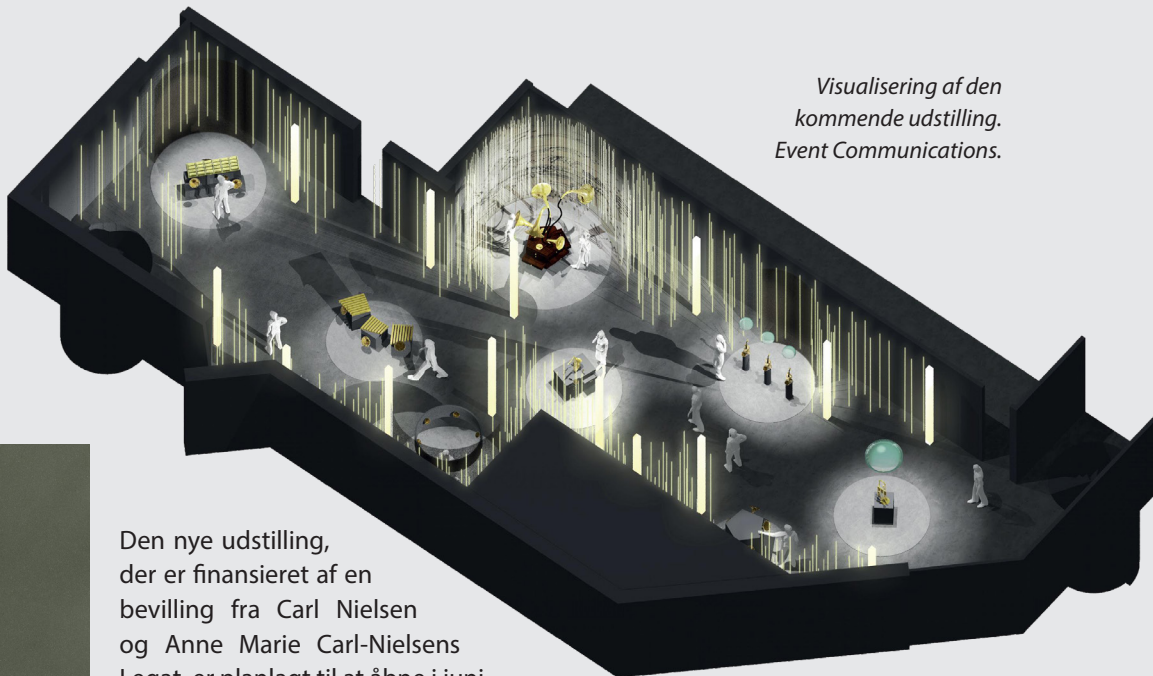
CARL NIELSEN

Ny udstilling med musik i

Arbejdet med et nyt Carl Nielsen Museum blev påbegyndt i 2020. Eller, det er jo rettelig den nye *udstilling*, for den kommer til at være i det 'gamle' Carl Nielsen Museum, hvor der frem til åbningen af det ny H.C. Andersens Hus er en udstilling om den verdensberømte digter.

Carl Nielsen. Foto: Odense Bys Museer.

Visualisering af den kommende udstilling. Event Communications.

Den nye udstilling, der er finansieret af en bevilling fra Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legat, er planlagt til at åbne i juni 2022. Forud herfor ligger det udstillingsarbejde, der nu er i fuld gang. Udstillingsdesignet og opbygningen af udstillingen er lagt i hænderne på Event Communications fra London. Det er også dem, der laver den nye udstilling i H.C. Andersens Hus. Selve det faglige indhold i udstillingen står Københavns Universitet for i regi af forskningsprojektet *Carl Nielsen – European composer* under ledelse af professor Michael Fjeldsøe. I løbet af 2021 vil der foreligge en drejebog for udstillingen, og med udgangspunkt heri vil Event Communications gå

i gang med at projekttere den fysiske udstilling, så opbygningen af denne er klar til at blive påbegyndt ultimo 2021.

Sideløbende arbejdes der med de planer, der skal ligge til grund for den bygningstilpasning, som er nødvendig for at skabe en så optimal museumsoplevelse som muligt. Der arbejdes således for fuldt tryk på flere fronter. Det bliver en udstilling med masser af musik i, for en dogmeregulering har helt fra begyndelsen været, at *musikken er den vigtigste genstand*. Selvfølgelig – når det nu handler om en verdensberømt komponist.

Udgravning på Havsmarken i uge 38 med Østersøen i baggrunden.
Foto: Odense Bys Museer.

ARKÆOLOGI

Kalenderåret 2020 var præget af usædvanlig høj aktivitet i feltarkæologien samt af en lang række spændende arbejdsopgaver vedr. forskning, formidling, netværksarbejde og registrering. Foruden forskningsopgaver vedr. bronzealderens rigdomscenter ved Voldtofte (Assens Kommune) samt indsamlings-, forsknings- og formidlingsopgaver vedr. *Årtusinders råvarer – ressourcernes geografi*, der begge har selvstændige artikler i denne årbog, skal der i det følgende fremhæves en række opgaver, der på hver sin måde prægede året.

Metalrige markeder – undersøgelser ved Havsmarken på Arkæologisk Top-10!

Slots- og Kulturstyrelsen udnævnte den 23. december resultaterne af et samarbejde mellem Odense Bys Museer, Langelands Museum og Ludwig Boltzmann Institutet i Wien til Årets Top-10 over de væsentligste arkæologiske resultater i Danmark i 2020.

Samarbejdet blev indledt i 2019, hvor vi udførte opmålinger med magnetometer og georadar på Havsmarken, Ærø (omtalt i årbogen 2020). I januar 2020 foretog vi en

foreløbig tolkning af de opmålte data med det formål at danne baggrund for udvælgelse af områder til traditionelle feltundersøgelser i 2020.

Undersøgelserne ved Havsmarken gav først og fremmest fantastiske metodiske resultater, som kan få stor betydning for fremtidige undersøgelsesindsatser på jernalderens og vikingetidens store detektorpladser.

Om vikingetidens aktiviteter på Havsmarken kan vi dog også konkludere, at der endnu ikke er registreret sikre tegn på hverken fast bebyggelse, regulære arbejdshytter eller handelsparceller. En samling af markante

Nagler, våben, klæbersten, smykker, mønter og vægtlodder fra undersøgelsen på Havsmarken i 2020. Fundene vidner om, at der på lokaliteten ikke alene er foregået en betydelig østersøhandel, men at også grovsmedens og skibsbyggerens håndværk spillede en markant rolle.

Foto: Nermin Hasic.

ovale anlæg, som vi bemærkede ved opmålingen med magnetometer, viste sig ikke at være arbejdsdytter som forventet, men derimod store og stenfyldte ildgruber, der formentlig har haft en funktion for et varmt håndværk af en slags, f.eks. smedning.

Foruden de omfattende fund af hjemlige og mere eksotiske varegrupper som smykker, knogler, keramik og norsk klæbersten samt vægtlodder og kontinentale mønter, der i imponerende antal vidner om lokalitetens handel og det internationale netværk, den indgik i, viser resultaterne fra årets un-

dersøgelse som noget nyt, at smedearbejder i jern blev udført i et meget betydeligt omfang, og at det må have spillet en vigtig rolle for Havsmarken. Ved undersøgelserne indsamledes dele af redskaber foruden våben (sværd og pil), men særligt fremtrædende er utallige jernnagler spredt ud over

*Finderen, Lars Friis Olsen, fremviser den 12.000 år gamle sensation; harpunen (OBM4341x1) fra Helnæs.
Foto: Mogens Bo Henriksen.*

lokaliteten, og hvor vi inden for blot 25 m² opsamlede flere hundrede hele og halve stykker. Her ligger det lige for at foreslå reparation og evt. nybygning af vikingetidens klinkbyggede skibe, der i ly for vestenvinden enten kunne trækkes på land ved den lave strandlinje, således skader kunne udbedres, eller nye skibe kunne søsættes.

Digitalisering af samlingen

I en periode fra starten af 1970'erne til slutningen af 1980'erne anvendte vi ved museet kartotekskort til registrering i forbindelse med de væsentligste byudgravninger, bl.a.

ved udgravninger ved Vestergade, Albani Kirke, Nonnebakken og Sortebrødre Torv. I løbet af 2020 har vi arbejdet systematisk med standardisering og digitalisering af de mange oplysninger på kartotekskortene. Ved årsskiftet til 2021 var vi stort set i mål med projektet, og de mange oplysninger ligger nu frit tilgængelige til gavn for formidling og forskning vedr. Odenses tidlige historie.

Danefæ

Ligesom tilfældet har været de foregående år, modtog Odense Bys Museer også i 2020

*Armring med to justeringsringe (fingerringe) fra sølvskatten fra Lådne Brønstrup efter udgravning (OBM4339x12, x13, x14). Skatten omfattede i alt 125 (brud)stykker og er nedgravet i vikingetiden.
Foto: Nermin Hasic.*

et stort antal arkæologiske fund fra de mange aktive oldtidsinteresserede i museets ansvarsområde. Blandt de indleverede genstande er flere hundrede danefæ. Enkelte fund skiller sig imidlertid ud ved deres sjældenhed, skønhed, betydning eller omfang. To eksempler fra året fremhæves her.

Harpunen fra Helnæs – et pletsrud fra den tidligste jægerstenalder

I slutningen af marts gik Lars Friis Olsen en tur langs stranden på vestsiden af halvøen Helnæs på Sydvestfyn. Mellem strandbredens mange sten faldt blikket på en takket bengenstand, som han heldigvis tog med hjem. Efter et opslag på Facebook blev Odense Bys Museer gjort opmærksom på fundet, som er intet mindre end en ca. 12.000-årig sensation.

Den takkede bengenstand er en harpun-

Harpunen fra forskellige vinkler. Foto: Nermin Hasic.

spids med to rækker af modhagere. Bagtil afsluttes spidsen af en skjoldformet udvidelse, hvor fanglinen har været fæstnet. Harpunspidser med denne karakteristiske udformning kendes der mindre end ti af fra hele Danmark, og indtil 2020 var ingen af disse fundet på Fyn.

En sølvskat fra vikingetiden så dagens lys

I marts fandt amatørarkæolog Alex Johansen flere sølvmønter fra vikingetiden ved Lådne Brønstrup på Nordfyn. Museet rykkede ud og foretog en mindre udgravning, og heldigvis lå størstedelen af en samlet

nedlægning stadig på sin oprindelige plads i jorden. Skatten bestod af mere end 125 genstande, langt størstedelen ituklippede arabiske mønter, men også stumper af barrer og smykker. Hertil kommer to hele armringe og tre fingerringe – alt af sølv. Mønterne viser, at skatten er gravet ned i første halvdel af 900-tallet, og den antages at udgøre en storbondes opsparing til livet i det hinsides.

Arkæologiske udgravninger

Baltic Pipe – på tværs af Fyn

61 km – så lang er den strækning fra Skov-

gaard i øst (mellem Rønninge og Davinde) til Skrillinge Strand i vest (syd for Middelfart), hvor museet i 2020 foretog arkæologiske undersøgelser forud for etableringen af gasledningen Baltic Pipe. Tracéet gennemskår alle Fyns primære kulturlandskabstyper, mark-, skov- og kystbygd, og spredt på strækningen udgravedes 14 lokaliteter med særligt væsentlige kulturlevn. Undersøgelserne afdækkede blandt andet spor af velbevarede hustomter fra sten-, bronze- og jernalder og en sjælden jernudvindingslokalitet fra ældre jernalder syd for Svenstrup ved Odense. Hertil kommer en spændende

Udgravningstracéet skærer sig igennem det fynske landskab over en strækning på 61 km. Forundersøgelserne startede januar 2020 og afsluttes februar 2021. Foto: Odense Bys Museer.

lokalitet med bebyggelse og grubehuse fra germansk jernalder, vikingetid og ældre middelalder ved Gl. Assensvej vest for den nedlagte Viby Kirke.

Udvidelsen på sydsiden af motorvejen vest for Indslev. Indslev Kirke skimtes i baggrunden, og landsbyen Indslev, hvor vi undersøgte gårde fra vikingetid og middelalder, ligger ved jorddyngerne bagerst i billedet. Forrest et afdækket felt med jernalderbebyggelse. Foto: Odense Bys Museer.

Motorvejen på Vestfyn

Fra januar 2020 til januar 2021 var et hold af museets arkæologer i gang med forundersøgelse og undersøgelse langs en 13 km lang udvidelse af den fynske motorvej mellem Gribsvad og Nørre Åby. Undersøgelserne har afdækket spor af bebyggelse fra bondestenalder, jernalder, vikingetid og middelalder. Særligt mange fund gjorde vi ved Indslev. Syd for kirken udgravedes en grav fra vikingetiden, og i direkte tilknytning til landsbyens eksisterende gårde og vejnet afdækkede vi regulære gårdtomter fra vikingetid og ældre middelalder.

Tietgenbyen Syd – grave fra den ældste jernalder

I 2020 afsluttede museet undersøgelser på nogle af de sidste grunde i Tietgenbyen Syd. På et 11 ha. stort område ud mod Ringvej III

Lerkaropsætning fra bunden af jord-
fæstegrav i Tietgenbyen Nord, yngre
romersk jernalder.
Foto: Odense Bys Museer.

Brandgrav fra ældre førromersk jernalder. De gode bevaringsforhold illustreres af, at graven er forsynet med en 'prop' af mere rent jordfyld. Gravanlægget omfatter således hele den oprindelige deponering i gravgruben. Foto: Odense Bys Museer.

udgravedes bebyggelse fra bondestenalder og ældre jernalder. Det er imidlertid en gravplads med mere end 20 grave, der gør pladsen speciel, og i særdeleshed en samling af meget velbevarede brandgrave fra ældre førromersk jernalder.

Tietgenbyen Nord – alt på én gang

Den 14. september indledte museet nogle særdeles omfattende udgravninger i Tietgenbyen Nord. Undersøgelserne, der vil fortsætte gennem 2021, udgør museets til

dato største udgravningsprojekt i det åbne land, og vi ved fra forundersøgelserne, at vi kommer til at undersøge alt fra stenalder til middelalder. Vi indledte arbejdet på bagkant af landsbyen Fraugde-Kærby, hvor vi undersøgte gårde fra vikingetid/middelalder. Kort syd herfor undersøgte vi en gravplads med både brandgrave og jordfæstegrave. Gravene er overvejende dateret til romersk og ældre germansk jernalder. Blandt gravene skiller enkelte sig ud som særdeles store kammergrave – op til 1,8 x 3,0 meter.

Flere grave indeholdt velbevarede lerkar på bunden.

Markhaven – et glædeligt gensyn

I 2020 gennemførte vi forud for en ny boligudstyknings omfattende udgravninger ved Markhaven mellem Bullerup og Åsum. Siden de sene 1930'ere har disse marker – der omkranser gården Lundsgaard – stået som noget specielt for den fynske bopladsarkæologi. Områdets udpegning som kulturarvsareal vidner da også om, at der netop hér er ekstraordinære arkæologiske potentialer.

Ved årets udgravning af flere hundrede huskonstruktioner, imponerende grave og fornemme skattefund af både guld og sølv er Lundsgaards rolle som en vigtig brik i fortællingen om samfundsudviklingen i 1. årtusinde e.Kr. blevet understreget – ikke blot for Odense, men også mere generelt. Undersøgelserne fortsætter i 2021.

Haarby – med vikinger på arbejde

Mod årets slutning undersøgte vi et areal på ca. 5000 m² ved siden af kirken i Hårby. Her er der tidligere gjort mange og fornemme detektorfund – bl.a. en unik valkyrie – og forventningen var da også, at arealet ville rumme væsentlige arkæologiske levn. Den formodning holdt på alle måder stik, og undersøgelserne overgik de høje forventninger fra forundersøgelsen.

Vi har undersøgt forgængerne til to-tre af de eksisterende gårde langs Møllevvej. Går-

Perleopsætning og dragtnåle fra en fornem kvindegrav, Markhaven/Lundsgaard. Foto: Odense Bys Museer.

Udgravningen i Haarby klædt i 'vintertøj'. Til højre ses en udgravningsplan, hvoraf fremgår stolpebyggede langhuse fra vikingetid og middelalder samt ca. 23 nedgravede arbejdsdytter – såkaldte grubehuse – fra perioden yngre germansk jernalder til vikingetid. Foto: Odense Bys Museer.

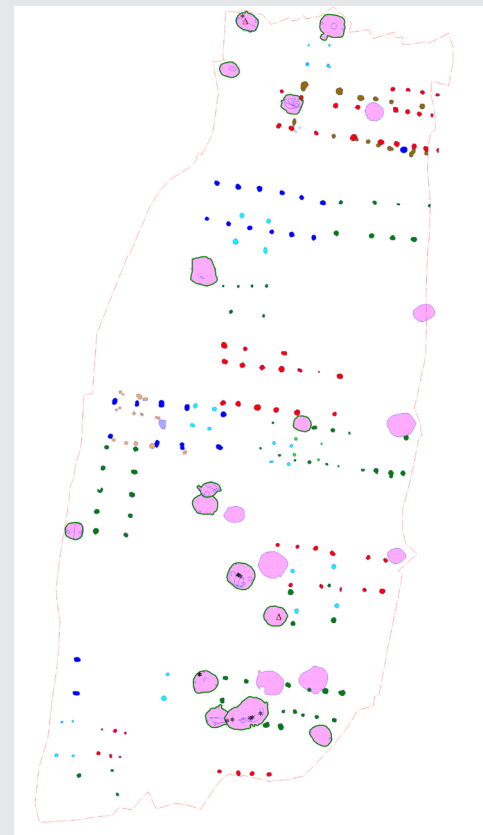
dene kan følges tilbage til yngre germansk jernalder/vikingetid, og de arkæologiske spor fortsætter frem i ældre middelalder. Ældst er en gruppe af 23 grubehuse, hvori der blandt andet er fundet væevægte, tenvægte og jernknive. Disse fund peger i retning af klædeproduktion, og med udgravningen af grubehusene har vi så at sige været på arbejde med Haarbys vikinger. Fra middelalderen har vi ingen sikre spor af grubehuse. Her er det i stedet forskellige stolpebyggede langhuse, der springer i øj-

nene og vidner om Haarbys dybe rødder som et landbrugssamfund.

FORSKNING

Forskningscentret CENTRUM

Forskningscentret CENTRUM samler forskningen i museets enheder Arkæologi og Historie og arbejder i disse år under forskningsprogrammet *Urbane Transformationer*, hvor en række projekter fra forskellige

vinkler og historiske perioder behandler spørgsmålet om, hvordan og hvorfor byerne konstant udvikler og forandrer sig. Projekterne udføres i samarbejde med en række andre museer og universiteter i ind- og udland og sætter udforskningen af Odense ind i en større national og international sammenhæng.

I et af de større forskningsprojekter, *From*

Central Space to Urban Place, som er finansieret af VELUX FONDEN, analyseres overgangen fra jernalderens stormandscentre til vikingetidens og middelalderens byer. Projektet udløber med udgangen af 2021, og i 2020 var fokus, som omtalt andetsteds i årbogen, på at få afsluttet de mange tilknyttede formidlings- og undervisningsaktiviteter. De på mange måder nyskabende formidlingsformer dannede i årets løb også baggrund for en session på en stor europæisk arkæologikonference. Her kunne idéerne fra formidlingen af *From Central Space*-projektet præsenteres for og diskuteres med en større skare af arkæologer og

formidlingsfolk fra andre dele af Europa. Som så meget andet i 2020 blev formen på denne konference også anderledes end normalt, i og med at den foregik virtuelt.

Arbejdet med vikingeborgen Nonnebakken midt i Odense er et andet felt, som har fyldt meget i CENTRUMs arbejde i årets løb, og bl.a. som led i det tidligere omtalte verdensarvsarbejde foregår der her en løbende udforskning og formidling af Nonnebakken. I et forskningsprojekt, støttet af Kulturministeriets Forskningsudvalg, arbejdes der derfor i disse år på at få alt materialet om lokaliteten publiceret i en mo-

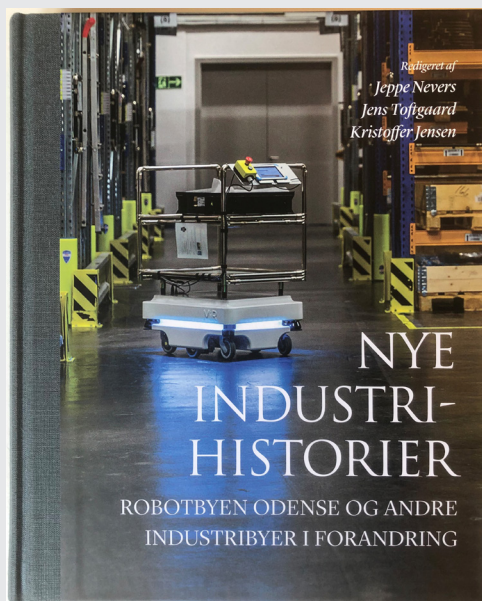
nografi. Forskningsprojektet vil derudover fokusere på, hvordan det magtmæssige aftryk, som borgen udgør, relaterer sig til tidligere og efterfølgende magtstrukturer i området. Et indledende trin i projektet er en genskabelse af det terræn, hvori borgen fungerede, og i august foretog museet i samarbejde med geologer fra Nationalmuseet derfor en række borer på og omkring borgen. Analyserne af borerne vil munde ud i en model over vikingelandskabet. Et umiddelbart resultat af borerne var, at vold og voldgrav blev erkendt nye steder i haverne langs Allégade i borgens sydlige del. Også her lå sporene af borgen

Afholdelse af virtuelt seminar om projektet *From Central Space to Urban Place* på den europæiske arkæologikonference, sommeren 2020. Her deltagere fra Østfyns Museer og Odense Bys Museer. Foto: Odense Bys Museer.

Boring i en af haverne i borgens sydlige del. Forrest Catherine Jessen og Peter Steen Henriksen, Nationalmuseet. Bagerst stedets beboere Marie-Louise og Olav Odgaard samt deres søn René. Foto: Odense Bys Museer.

Forskningsantologien Nye industrihistorier. Robotbyen Odense og andre industribyer i forandring undersøger udviklingen af Odenses robotindustri og trækker paralleller til andre danske byer.

stadig velbevaret under græs og blomsterbede. Boringer i haven foran Restaurant Palæet ud mod Hunderupvej viste, at volden her stod i helt op mod 1,7 meters højde og således var bevaret i en grad, som ingen havde turdet håbe på. Boringerne blev udført med stor velvillighed fra områdets beboere. Denne imødekommenhed er helt afgørende for, at udforskningen og formidlingen af Nonnebakken kan realiseres.

Siden 2017 har CENTRUM sammen med for-

skere fra SDU og Industrimuseet undersøgt klyngen af robotvirksomheder i Odense i forsknings- og formidlingsprojektet *Industri i det 21. århundrede* finansieret af VELUX FONDEN. Forskningsresultaterne udkom i efteråret i form af bogen *Nye industrihistorier. Robotbyen Odense og andre industribyer i forandring*. I 12 kapitler ser bogen nærmere på robotvirksomhedernes udvikling fra rødderne i Lindøværftets robotsvejsning til en moderne industri med stærke bånd til universitet og kommunes klyngesamarbejde. Bogen rummer en analyse af klyngens aktuelle sammensætning og en beskrivelse af museets indsamling af dokumentation og museumsgenstande fra de mange store og små robotvirksomheder. Odenses identitet og fortællingen om robotbyen behandles også, for vækst i robotbranchen har på få år vendt historien om en kriseramet gammel industriby til fortællingen om Odense som hjemsted for en ny højteknologisk industri. For at sætte Odense-historien i relief tager flere kapitler fat på industriens forandring i Danmark og udviklingslinjer i andre traditionelle industribyer som Horsens, Aalborg og Esbjerg. Endelig diskuterer bogen industriens rolle i nutiden samt dens plads på museer og i den historiske identitet lokalt som nationalt. Projektet afsluttedes med en konference på SDU 28. maj.

Projektet *Odense fra industriby til moderne vidensby* tager trådene op fra undersøgelsen af robotklyngen og sætter Odenses

Forsknings- og formidlingsprojektet "Bylivets sorte omstilling" skal udforske og formidle de kulturhistoriske forandringer, der knytter sig til forbruget af fossilt brændsel. På den måde vil Odense Bys Museer og de øvrige deltagende museer være med til at synliggøre og skabe refleksion over vores energiforbrug i nutiden.

erhvervsudvikling ind i en længere kronologisk ramme. Udviklingen fra Odense storhedstid i første halvdel af 1900-tallet som landets andenstørste industriby over recessionen i sidste del af 1900-tallet mod den gryende vækst det seneste tiår. En større indsamling og analyse af statistisk data er igangsat, og resultaterne skal anvendes i arbejdet med en ny byhistorisk udstilling på Møntergården i de kommende år.

Flere af CENTRUMs store forskningsprojekter er under afslutning, og det vakte derfor glæde, da centret i maj takket være en ge-

nerøs bevilling fra VELUX FONDEN kunne tilføje et nyt forsknings- og formidlingsprojekt om byens transformationer. Projektet har titlen *Bylivets sorte omstilling - Forbruget af fossile brændsler og forandringsprocesser i byernes hverdagsliv* og skal se nærmere på, hvordan de danske byer og indbyggerne i dem er blevet så afhængige af kul, olie og gas. Forskningsprojektet går i gang i 2021 og ledes af Odense Bys Museer i samarbejde med Den Gamle By, Danmarks Jernbanemuseum, Energimuseet og Center for Life Cycle Engineering ved Syddansk Universitet. Tilgangen er tværfaglig og kombinerer de kulturhistoriske museers dybe viden om hverdagslivets forandringer med naturvidenskabens kvantitative tilgang.

Arbejdet i CENTRUM er altså mangesidet, men kredser konstant om den overordnede problemstilling om byens forandring. Forskningsprojekterne anvendes til at give kvalificeret viden om byen; fortællinger som formidles til læg og lærd på nettet, i byrummet og i det igangværende arbejde med fornyelsen af museets permanente kulturhistoriske udstilling. Men mere herom en anden gang.

H.C. Andersen-forskning

Seniorforsker Ejnar Stig Askgaard forsvarede 18. august ph.d.-afhandlingen *Ord og billede i H.C. Andersens kunst* over for et udvalgt bestående af internationale H.C. Andersen-forskere. Afhandlingen undersøger

Ejnar Askgaard (nr. 2 fra venstre) efter veloverstået forsvar af ph.d.-afhandlingen Ord og billede i H.C. Andersens kunst omgivet af bedømmelsesudvalgets medlemmer Ivy York Möller-Christensen, Europa-Universität Flensburg, Mogens Davidsen, Syddansk Universitet og Klaus Müller-Wille, Universität Zürich. Foto: Odense Bys Museer.

sammenhængen mellem H.C. Andersens litterære sprog og hans billedkunst. Det visuelle udgør et centralt greb i H.C. Andersens forfatterskab, og afhandlingen analyserer de sproglige og tematiske fænomener, der fremprovokerer litterær billeddannelse, og hvorledes det sproglige er indlejret i digterens billedkunst. Hovedspørgsmålet er: Hvorledes kan man forstå, anskueliggøre og beskrive samspillet mellem ord og billede i H.C. Andersens kunstneriske udfoldelse? Findes der en sammenhæng mel-

lem sprogligheden i digterens billedkunst på den ene side og på den anden side det billeddannende (imaginative) i digterens litterære kunst? Afhandlingen beskriver, kategoriserer og analyserer for første gang H.C. Andersens forskellige former for billedkunst i sin helhed. Ph.d.-forløbet foregik på H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, og med Ejnar Askgaards erhvervelse af ph.d.-graden styrker museet yderligere H.C. Andersen-fagligheden og samarbejdet med H.C. Andersen Centret.

Microfading af H.C. Andersen-genstande

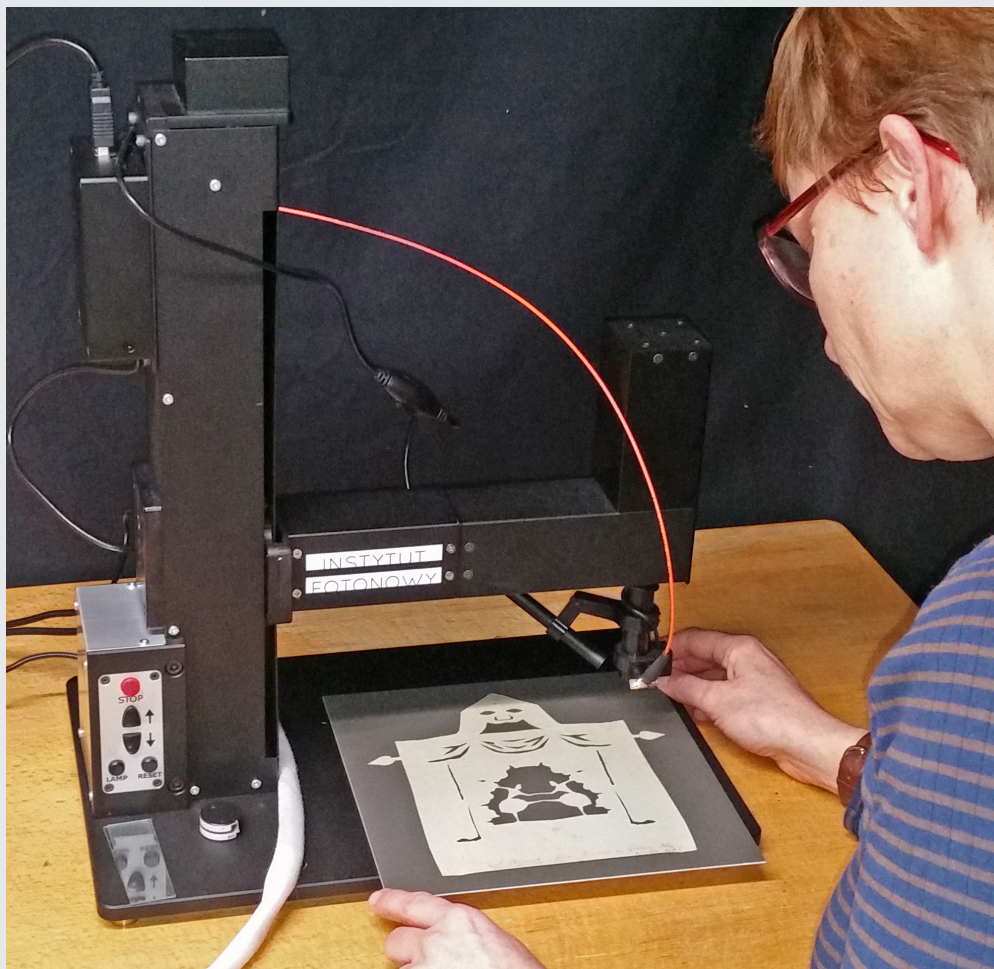
I forbindelse med åbningen af det ny H.C. Andersens Hus skal genstande, som er udvalgt til udstillingen, microfades for at fast-

slå den enkelte genstands lysfølsomhed. Microfading er en accelereret lysældnings-test, hvor et meget lille område udsættes for en meget intens lyskilde for at fremprovokere en farveændring. Farveændringen

bliver målt i realtid og stoppes derfor, inden den kan opfattes med det blotte øje. Størrelsen af farveændringen udtrykkes som antal luxtimer ved 1 Just Noticeable Fade (JNF), hvor 1 JNF svarer til den farveændring, der lige netop er synlig for det blotte øje. Luxtimer er lysintensiteten ganget med den tid, genstanden bliver belyst, altså den akkumulerede lysmængde.

Tidligere, inden for bevaring, har man i forbindelse med udstillinger arbejdet med en overordnet inddeling af materialer i otte forskellige grupper alt efter lysfølsomhed. Denne gruppering af materialerne har ikke altid stemt overens med det enkelte materials lysfølsomhed, hvor det nogle gange har vist sig at være mere lysfølsomt end antaget med uoprettelige skader til følge – som f.eks. total udblegning af et farvelag.

Nu kan man ved hjælp af microfading helt konkret måle, hvor lysfølsomme de enkelte genstande er, og derfor arbejde mere eksakt med antallet af luxtimer, genstanden bliver eksponeret for i forhold til lysets samlede nedbrydende effekt. I forbindelse med tilrettelæggelsen af udstillingerne i det ny H.C. Andersens Hus er alle tegninger, papirklip og udvalgte manuskripter blevet microfadet. Resultaterne har bl.a. vist, at en stor del af tegningerne på grund af deres farvetab er mindre lysfølsomme end først antaget. Det skyldes imidlertid – for en stor dels vedkommende – fortidens synder i form af lange udstillingsperioder med høj

Microfading af H.C. Andersens papirklip. Foto: Nermin Hasic.

lystintensitet og konservering, hvor ikke alle langsigtede aspekter af behandlingen har været kendt. Skaden er med andre ord allerede sket.

Undersøgelsen af genstandene har givet en mere konkret viden om genstandenes fysiske tilstand samt deres lysfølsomhed, og dette er med til at afgøre udstillingslængde og de mere præcise rammer for udstillingsforholdene. Udvælgelsen af genstande og behov for rotation eller minimering af lyseksponeringen er derfor sket som et løbende tværfagligt samarbejde mellem museumsinspektør og konservator. Det ny H.C. Andersens Hus er på mange måder udforsket territorium i forhold til lyset. For ét er vores antagelser og anslåede beregninger, noget andet er virkeligheden. Det er ikke kun belysning i montererne, vi skal tage med i beregningerne, men også rengøringslys, arrangementer uden for åbningstid og nogle steder også dagslys. Derfor vil der fremadrettet være et behov for monitorering af lyset samt en fortsat evaluering af tiltag for at optimere bevaringshensyn, samtidig med at der bliver taget hensyn til formidlingens form.

Arbejdet med microfading af genstande i H.C. Andersen-samlingen fortsætter med test af manuskripter og breve.

BØRN OG UNGE

I begyndelsen af året blev hele børn og

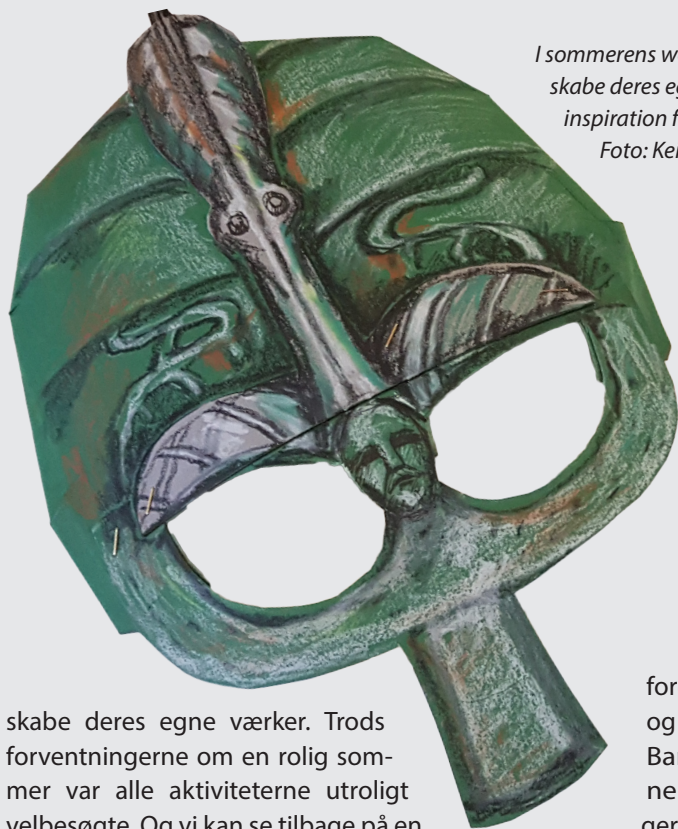

Sommeren igennem kunne børnefamilier komme på familiebyvandring i vikingernes Odense med museets nye rullende vikingskib. Foto: Lærke Beck Johansen.

unge-området omorganiseret, så Børnekulturhuset Fyrtøjet og Børn og Unge, der hidtil havde fungeret som to parallelle underafdelinger i enheden Formidling og satsninger, blev samlet til én underafdeling. Dette skete i erkendelse af, at det var nødvendigt med en tættere sammenbinding for at kunne skabe de bedst mulige rammer for børneformidlingen i det ny H.C. Andersens Hus. Samtidig har det optimeret muligheden for at kunne erfaringsudveksle og samarbejde på tværs af Børn og Unge.

Den første store test for det omorgani-

serede område blev sommerferien. I et samarbejde mellem formidlerne i Børnekulturhuset Fyrtøjet og formidleren i Børnemuseet på Møntergården blev der skabt en sommerferie i vikingernes tegn. Gæsterne havde hele sommeren mulighed for at lave deres egne vikingehjelme, tage med på familiebyvandring i vikingernes Odense og prøve den digitale familieskattejagt *Mordet på Knud den Hellige* på app'en Useem. Derudover var der sommerskole i Fyrtøjet og byvandring i H.C. Andersens Odense, hvor børn på forskellig vis fik mulighed for at aktivere deres fantasi og

*I sommerens workshop kunne gæsterne skabe deres egne vikingehjelme med inspiration fra arkæologiske fund.
Foto: Keiko Yada Karsbæk.*

skabe deres egne værker. Trods forventningerne om en rolig sommer var alle aktiviteterne utroligt velbesøgte. Og vi kan se tilbage på en travl og vellykket sommer, som trods massive mængder sprit og god afstand var en stor succes.

Udviklingsarbejdet i Børn og Unge har peget frem mod det ny H.C. Andersens Hus. Vi har i løbet af året haft samarbejde med både eventyrklasser og eventyrbørnehaver for hele tiden at kunne arbejde med nye formidlingsformer sammen med børnene. Der blev hen over sommeren også afprøvet en ny formidlingsform, Interventioner. Det

foregik i H.C. Andersen Museum og i haven i H.C. Andersens Barndomshjem. Interventionerne var små, blide påvirkninger i tid og rum, og de medvirkende formidlere interagerede mere eller mindre umærkeligt med gæsterne. Formatet viste sig at være vellykket og fungerede efter hensigten, så gode erfaringer tages med videre i udviklingen af fremtidige interventioner. Derudover har vi indledt et nyt samarbejde med pædagoguddannelsen, hvor alle førsteårsstuderende besøgte Børnekulturhuset Fyrtøjet i løbet af efteråret. Der mødte de vores tilgang til arbejdet med H.C. Andersen og børnekultur og deltog i workshops med nye formid-

lingsformater, der er tiltænkt de kommende undervisningstilbud i H.C. Andersens Hus.

Ved årsskiftet gik projektet *Små Skridt – Store Eventyr* i gang. Projektet er støttet af Nordea-fonden og har til formål at skabe særlig formidling for de 0-6-årige i det ny H.C. Andersens Hus. Hele året igennem har Børn og Unge arbejdet særligt med de 0-6-årige og den særlige formidling både i rummene og i forløbene, som børnene kommer til at opleve. Trods restriktioner og nedlukninger har det alligevel være muligt at få både dagplejere, vuggestuer og børnehaver til at hjælpe os med at skabe de helt rigtige Andersenske børnerammer.

*I Barndomshjemmets have mødte gæster 'blomsterpigen', der legede med planternes skygge og satte fokus på havens skønhed.
Fotos: Rikke Jahn Svinding og Nanna Møllegaard Madsen.*